

van „lichtgrauwe moerasstern” gesproken kunnen worden. Tenslotte lijkt mij het meest voor de handliggend eenvoudig te spreken van „grootte moerasstern”, omdat deze vogel de andere in Europa voorkomende *Chlidonias*-soorten zeer belangrijk in afmetingen overtreft. Met opzet heb ik bij de naamkeuze telkens van moerasstern in plaats van zwarte stern gesproken, omdat van het donkere vederkleed van *Chlidonias niger* bij *hybrida* alleen maar de aschgrauwe onderdeelen zijn overgebleven.

De vink van het eiland Sardinië, *Fringilla coelebs sarda* Rapine

(met 1 tekstfiguur)

DOOR

J. G. VAN MARLE en P. A. HENS.

Bij het vergelijken der vinken van Engeland met die van het overige Europa (Orgaan Cl. N. V., 6, 1933, p. 49 e.v.) viel het ons destijds reeds op hoe zeer de vinken van het eiland Sardinië van al het overige ons ten dienste staande vinkenmateriaal verschilden. Doordat wij toen echter over slechts enkele exemplaren van den sardinischen vink beschikten, moest een nader onderzoek naar de vraag of deze als een afzonderlijke subspecies mocht worden beschouwd, conform de opvatting van J. Rapine (Rev. Franç. d' Ornith., 17, 1925, p. 333), worden uitgesteld totdat wij voldoende vergelijkingsmateriaal zouden bezitten. Zulks is thans het geval. Rapine (l.c.) heeft den vink van Sardinië als een afzonderlijke subspecies beschreven onder den naam *Fringilla coelebs sarda*. Volgens hem onderscheidt het ♂ zich hoofdzakelijk van het ♂ van den nominaatvorm door de kleur der bovendelen, welke op den mantel meer olijfgroen en nauwelijks kastanjebruin zijn getint en die der onderdeelen, welke, den buik inbegrepen, meer warm wijnrood (roux vineux) zijn, en door de verhouding der zwarte en witte partijen op den vleugel, welke bij *sarda* meer zwart zijn dan bij den nominaatvorm, alsmede door een zwaarder bek. Hartert en Steinbacher, (Vögel d. pal. Fauna, Ergänz. Band, p. 69) beschouwen *sarda* als synoniem van *coelebs*.

Dr J. M. Harrison (Ibis, April 1934, p. 396—398) gaf, naar aanleiding van het hem door ons toegezonden materiaal, als zijn meening te kennen, dat de vinken van Sardinië zich van die der Balearen en den nominaatvorm *Fringilla coelebs coelebs* L. onderscheiden, doch gebrek aan voldoende materiaal (slechts 5 broedvogels van Sardinië konden worden vergeleken) noopte ook hem een uitspraak achterwege te laten.

Door ons werden thans vergeleken ♂♂ van de Balearen (15 stuks), Bulgarije (14), Thracië (7), Midden-Duitschland (26), Oost-Pruiſen (1),

Engeland (34), Schotland (12), Frankrijk (3), Portugal (23), Nederland (27), Zwitserland (1), Italië (7), Noord-Europa (15), Polen (3), Rusland (1) en Siberië (1) met 36 exemplaren van Sardinië, waarbij er op werd gelet telkens vogels uit hetzelfde jaargetijde te vergelijken.

Ons bleek daarbij, dat het meest constante kenmerk, waardoor de vink van Sardinië zich duidelijk van alle andere vergeleken exemplaren onderscheidt, bestaat in de kleur van de wangstreek, kin, den hals, de borst en den buik. Deze deelen hebben, in tegenstelling met die bij de andere vinken, een licht geelbruine kleur in plaats van een wijnroode of roodbruine. Deze vederpartijen gelijken daardoor op die der engelsche- en schotsche vinken. Bij deze laatste zijn deze deelen evenwel meer donker kaneelbruin. Bij *sarda* gaat op de flanken en den buik dit geelbruin meer of minder over in een lichte wijnroode kleur, welke met het rood op de onderdeelen van *Fringilla coelebs balearica* Jord. overeenkomt, dus lichter is dan bij den nominaatvorm. Bovendien vertoont de onderbuik bij *sarda* minder wit dan bij *coelebs* uit Zweden.

Wat den vleugel betreft zoo meenen wij, dat, alhoewel het meerendeel der sardinische vinken een zeer diep zwarten vleugel bezit met iets minder wit en meestal minder geel dan bij den nominaatvorm, zooals *Rapine* aangeeft, dit kenmerk twijfelachtig is, daar een dergelijke vleugelteekening en kleur zich ook bij de andere vinken, alhoewel niet veelvuldig, voordoen. Wij veronderstellen, dat de oorzaak hiervan zou kunnen worden gezocht in sterker slijtage, waardoor het wit en geel op den vleugel grootendeels verdwijnt, zoodat deze een meer zwarten indruk maakt.

Bij de sardinische broedvogels valt inderdaad ook een kleurverschil van mantel en schouderveeren op, welke deelen minder rood en meer bruin zijn, doch ook hier zou slijtage een rol kunnen spelen. Wij moesten dus wintervogels in versch kleed kunnen vergelijken, hetgeen de moeilijkheid opleverde, dat de herkomst van deze vermoedelijk niet zou kunnen worden bepaald.

Wij vergeleken nu een herfstvogel uit Zweden, een groot aantal herfst- en wintervogels uit Nederland, een tweetal engelsche ringvogels (zonder twijfel authentieke *Fringilla coelebs gengleri* Kleinschm.) met 16 herfst-, winter- en voorjaarsvogels (October tot April) van Sardinië.

Eerst hebben wij deze laatste, naar gelang de kleur der onderdeelen overeenstemming vertoonde met die van sardinische broedvogels en duidelijk afweek van die der continentale vinken, als een afzonderlijke groep ter zijde gelegd. In deze groep konden wij slechts 5 vogels plaatsen, terwijl de overige 11 meer of minder goed pasten in de serie herfst- en wintervogels van het vastland en Engeland.

Vervolgens hebben wij de vogels der beide groepen, respectievelijk bestaande uit 5 en 11 stuks, met de rugzijde naar boven gelegd en nu bleek, dat de 5 vogels der eerste groep alle een somber gekleurden, olijfbruinen met groen gemengden mantel en schouderveeren hadden, zulks in tegenstelling met die der tweede groep en de continentale- en engelsche vinken, welke op één na, allen duidelijk roodbruin op die deelen waren. Dit ene exemplaar (♂, 20 Februari 1934, Tortoli, Sardinië, coll. Hens, No.

2614) is op den mantel weinig rood, meer donkerbruin, alhoewel niet zoo donker als de typische 5 exemplaren der eerste groep (*sarda*). De vogel is aan de onderzijde echter gekleurd als de meeste continentale vogels en wij durven hem niet tot *sarda* te rekenen, temeer waar de tweede slagpen der eerste orde 5 mm langer is dan de 6de (zie hierna).

De veronderstelling is dan ook gewettigd, dat *sarda* inderdaad ook aan de donkere kleur der bovendeelen (ook het groen op benedenrug en stuit is meer olijfkleurig en zonder, dan vrijwel zonder gele tint) is te onderscheiden, doch achten wij vergelijking van nog meer wintervogels van Sardinië gewenscht.

Wat de donkere kleur dezer bovendeelen betreft, zoo zou *sarda* daarmee geheel in het kader blijven van de overige subspecies van Sardinië, welke zich, uitgezonderd de kerkuil, *Tyto alba ernesti* (Kleinschm.), juist typisch onderscheiden door donkere tinten.

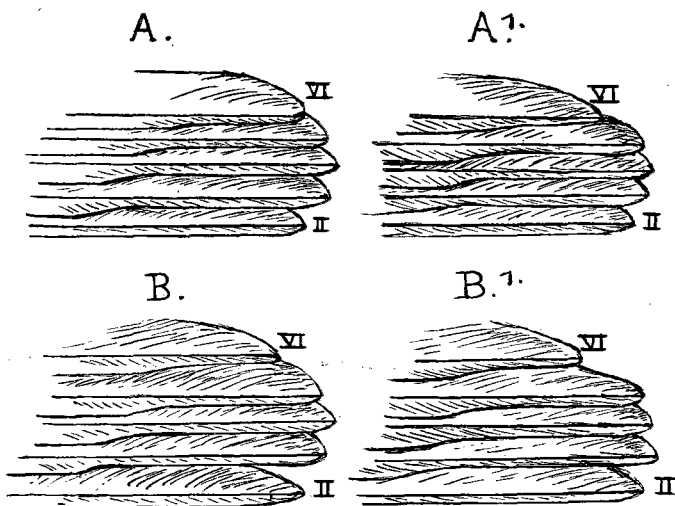
De snavelgrootte van *sarda* is variabel (12—15 mm, gemeten vanaf het voorhoofdsbeen, tegen 12—16 bij 22 nederlandsche broedvogels) en wij beschouwen deze niet als een zeker subspecifiek kenmerk, ofschoon wij toegeven, dat de snavel van *sarda* meestal iets plomper is gebouwd, hetgeen echter niet in een maat valt weer te geven (men vergelijke de afbeelding van den snavel van *sarda* in het boven geciteerde artikel van Rapine). Dr G. C. A. J u n g e (Leiden) vestigde er bij het bezichtigen der collectie H e n s de aandacht op, dat het hem zoo oppervlakkig wilde voorkomen, dat de vorm van den vleugel van *sarda* anders was dan die van *coelebs*. Naar aanleiding van deze opmerking hebben wij 167 vinken van het continent, Engeland, Schotland, de Balearen (Mallorca) en Sardinië, welke ons, nadat het concept van dit artikel reeds gereed was, nog ter beschikking stonden, op den vleugelvorm onderzocht (men vergelijke de hierbij gevoegde tabel en vleugelschetsen) en kwamen daarbij tot een verrassend resultaat.

Het is ons nl. daarbij gebleken, dat *sarda* een meer stompe vleugelspits heeft dan de continentale-, engelsche-, schotsche- en Balearen-vinken, doordat bij eerstgenoemde de 6de slagpen der eerste orde nagenoeg gelijk aan of hoogstens $3\frac{1}{2}$ (ééns 4) mm kleiner is dan de 2de (de eerst zichtbare). Bij 20 ♂♂ van *sarda*, verzameld tusschen 3 April en 20 Augustus, varieert het verschil tusschen $\frac{1}{2}$ en 4 mm; bij de 5 herfst- en wintervogels van *sarda*, vorengenoemd, welke volgens hun kleur zeker tot die subspecies behooren, bedraagt de variatie 0 tot en met 4 mm. Bij het overige onderzochte materiaal (142 stuks) bedraagt dit verschil éénmaal 1, driemaal $2\frac{1}{2}$ en overigens 3 tot en met 8 mm (men vergelijke de tabel).

Er is zorgvuldig op gelet, dat inderdaad de 6de en 2de pen uitgegroeid en niet sterk versleten of aan de spits afgebroken waren.

Het is opvallend, dat de vorengenoemde 11 trekkers en wintervogels afkomstig van Sardinië, welke wij, te oordeelen naar hun kleur, niet tot *sarda* konden rekenen, ook wat de lengteverhouding tusschen de 6de en de 2de slagpen betreft, niet passen in het kader van *sarda*. Dit lengteverschil bedraagt bij deze 11 vogels 3 tot en met 8 mm. Onder deze bevindt zich een exemplaar (♂, 7 Maart 1935, Tortoli, coll. S i l l e m—v a n M a r l e)

met een vleugellengte van 97 mm (!) en snavelengte van $13\frac{1}{2}$ mm. Bij dezen vogel is de 2de slagpen 6 mm langer dan de 6de. Waar zou deze reus vandaan komen?

De meest stompe en de meest spitse vleugel van:
A. en A.¹. *Fringilla coelebs sarda* Rapine (Sardinië);
B. en B.¹. *Fringilla coelebs coelebs* L. (Zweden).

A. ♂, 29 October 1934, Lanusei, Sardinië coll. Sillem—van Marle.
ala: 87 mm; 2de slagpen = 6de.

A.¹. ♂, 3 Januari 1934, Urzulei, Sardinië coll. Hens, No. 2380.
ala: 84 mm; 2de slagpen 4 mm > 6de.

B. ♂, 10 April 1926, Tofhult, Västergötland, Zuid-Zweden; coll. Hens, No. 1589.
ala: 90 mm; 2de slagpen $3\frac{1}{2}$ mm > 6de.

B.¹. ♂, 7 Mei 1926, Tofhult, Västergötland, Zuid-Zweden; coll. Hens, No. 1590.
ala: 89 mm; 2de slagpen $7\frac{1}{2}$ mm > 6de. Bij dezen vogel is de 3de slagpen de langste.

De in den broedtijd verzamelde 23 ♂♂ uit Portugal vertoonen wat het verschil tusschen de toppen van de 6de en de 2de slagpen betreft, een zeer geringe verschuiving in de richting van *sarda*. Hierbij kan echter ook het toeval een rol spelen.

Bij 20 exemplaren van *sarda*, verzameld tusschen 3 April en 20 Augustus, gaat dit verschil van $\frac{1}{2}$ —4 mm, met de hoogste graphische toppen bij 1, 2 en 3 mm. Daarentegen valt dit verschil bij 23 exemplaren uit Portugal, verzameld tusschen 22 April en 12 Mei, tusschen 1 en $5\frac{1}{2}$ mm en met de hoogste graphische toppen bij 4 en 5 mm.

Het meerendeel der ♂♂ uit Portugal, welke wij onderzochten, is opvallend licht wijnrood op de onderdeelen met veel wit aan den buik. Deze

v. MARLE-HENS, *Fringilla coelebs sarda* Rapine

vogels vertoonen hierdoor eenige overeenkomst met *balearica*. Zij zijn echter aan wangen, keel en bovenborst meestal donkerder, alhoewel sommige exemplaren nauwelijks van *balearica* zijn te onderscheiden. Andere portugeesche exemplaren zijn op de onderdeelen vrij donker en bij vergelijking der serie vallen deze donkere vogels (welke o.i. zeker broedvogels zijn) nog al op tusschen de vele licht gekleurde voorwerpen.

Van *sarda* en *gengleri* verschillen zij, vooral wat de onderdeelen betreft, even duidelijk als zulks bij *balearica* het geval is.

Vinken van Corsica, welke door Schiebel (Ornith. Jahrb., 21, 1910, p. 102) zijn beschreven als *Fringilla coelebs tyrrhenica* (door Hartert en Steinbacher evenmin erkend) hebben wij niet kunnen onderzoeken. Zij zouden zich in het bijzonder door een meer donkere bovenzijde, zwarten vleugel met weinig geel en scherp afstekend wit van den nominaatvorm onderscheiden. Naar de beschrijving te oordeelen is het best mogelijk, dat ook zij tot *sarda* behooren (in welk geval de naam *tyrrhenica* voorrang zou hebben).

Ten slotte zijn wij het volkomen eens met de zienswijze van Dr J. M. Harrison, die den vink van de Balearen, *Fringilla coelebs balearica* Jord., in tegenstelling met Hartert en Steinbacher, als een duidelijk kenbaren vorm beschouwt en ook de vinken van Bulgarije en Griekenland daaronder rekent, alhoewel ons inziens deze laatste iets donkerder zijn dan de vink van de Balearen, hetgeen vooral aan de wangen het meest in het oog valt. De vink der Balearen mist de voor *sarda* typisch geelbruine kleur der onderdeelen.

In hoeverre *sarda* met den vink van Kreta, *Fringilla coelebs schiebeli* Stres. overeenkomt, hebben wij eveneens bij gebrek aan vergelijkingsmateriaal niet kunnen vaststellen. Volgens de beschrijving, welke Stresemann en Schiebel (J. f. O., 1925, p. 658) van dezen vorm geven, bestaat er veel overeenkomst tusschen beiden.

Voor het ons leenen van materiaal zijn wij de heeren Dr J. M. Harrison, Dr K. von Jordans en Dr W. Meise zeer erkentelijk.

October 1938.

Summary.

J. Rapine (Rev. Franç. d'Ornith., 17, 1925, p. 333) separated the Sardinian chaffinch as *Fringilla coelebs sarda* form. nov.

His reasons for separating this race were especially based upon the following characters:

♂ mantle more olivegreen, scarcely tinged chestnut red; underparts more warm vinous pink; more black on wing with less white on wingcoverts; bill large and more heavily built than in the typical race.

This race has been rejected by Hartert and Steinbacher (Vög. d. pal. Fauna, Ergänzt. Band p. 69) who consider it as not separable from the typical form.

We have compared the following specimens (♂♂) from the Balearic Isles (15), Portugal (23), Bulgaria (14), Thrace (7), Middle-Germany (26), East-Prussia (1), England (29), Scotland (12), France (3), Switzerland (1), Italy (7), North-Europe (15), Poland (3), Russia (1) and Siberia (1), with 20 breeding birds and 16 winter birds from the isle of Sardinia.

We found, that the Sardinian chaffinch is distinctly recognisable by the yellowish brown colour of lores, chin, throat, breast and most parts of the abdomen, by which it resembles more or less *Fringilla coelebs gengleri* Kleinschm., though with this race the colour of these parts is more cinamonbrown and not so yellowish.

Mantle and scapulars of the Sardinian race are more dark brown and not so reddish as by *coelebs*; more olive coloured.

The bill is not larger than with *Fringilla coelebs coelebs* L., though mostly more heavily built.

More black and less white on the wing are probably due to abrasion.

We think that in fresh plumage *sarda* is recognisable by its darker dull-brown mantle and scapulars and more light yellowishbrown underparts with tips of feathers not much contrasting, but more winterbirds are wanted for comparison. A striking fact appeared when on suggestion of Dr. G. C. A. Jung e (Leiden) the structure of the wing of *sarda* was compared with this of other races of *coelebs*.

We found, that the tip of the wing of *sarda* is more rounded compared with that of *coelebs*, *balearica*, *hortensis*, *gengleri* and *scotica*, for with *sarda* (25 specimens measured) the 6th. primary is nearly as long as the 2nd (the 1st. in view) or not more than $3\frac{1}{2}$ mm (once 4 mm) shorter, whereas with the typical *coelebs*, *balearica*, *gengleri* etc. (142 specimens measured)¹⁾, the 6th primary is $2\frac{1}{2}$ —8 mm (mostly 4—6 mm) shorter than the 2nd. Only the Portugese birds (23) show a very slight tendency to *sarda* in this respect. With one specimen the difference was only 1 mm and with two $2\frac{1}{2}$ mm. With the remaining 20 specimen the difference lays between 3 and $5\frac{1}{2}$ mm.

Portugese chaffinches have on the whole very light underparts with much white on the abdomen and resemble in some cases *balearica*, though they are mostly darker on the earcoverts and breast than the latter. Some of them are dark, more or less brownish red on the underparts in striking contrast with the light ones.

Care was taken to compare only birds with full grown and not much abraded or damaged 6th. and 2nd. primaries.

1). As the birdskins from Bulgaria, Thrace, most of the birds of Middle-Germany, Poland and Siberia we had borrowed had allready been returned, we have only compared the wingformula of 12 birds from North-Europe, 6 from Middle-Germany and East-Prussia, 27 from Holland, 11 (migrants) from Sardinia, 7 from Italy, 15 from the Balearic Isles, 23 from Portugal, 29 from England and 12 from Scotland with 25 specimens of *Fringilla coelebs sarda* Rapine.

Over spreeuwen, *Sturnus v. vulgaris* L., in een dennenbeplanting,

DOOR

Dr H. N. KLUIJVER.

De aanwezigheid van een vogelsoort als broedvogel in een bepaald, binnen zijn verspreidingsgebied gelegen, terrein wordt beheerscht door verschillende factoren, die gedeeltelijk in de psyche van den soort zijn gelegen (voorkeur voor bepaalde terreinstgesteldheden) en gedeeltelijk van physichen aard zijn (voldoende voedsel en dekking, broedgelegenheid, slaapgelegenheid enz.). In verband met het groote verplaatsingsvermogen der vogels is het niet steeds noodig, dat al deze factoren op één terrein tezamen